

Nada
Gaborovič

Stari mož in močvirje

Čutil je, da je star, starejši, kot bi smel biti, in pomislil, da odmiranje prinašajo nenavadni šumi, gibanja, ki naseljujejo v človeku strah. Ni jim podlegel, četudi so mu osušili življenjsko pomembne tokove v žilah v dobršni meri, tako da ga je stalo veliko napora, preden je ustavil proces v sebi. Pomagal si je s pokončno hojo, vzravnano in urnostjo v gibih, trudeč se za nji-

hovo skladnost v mejah skrajnih možnosti.

To je bilo tem huje in včasih neznosno, ker je globoko v sebi vedel, da so njegova pričakovanja prazni upi, da bo postalo njegova čakanje, že tako dolgo in samotno, porazno izjalovljeno, če bo spopad z zamočvirjenostjo izključno zadeva njegove domišljije, počutja in pripravljenosti. V tej njegovi večno vlažni, zablateni deželici, ki se je v njej nastanil, v upanju, da je močvirje mogoče z voljo in vztrajnostjo izsušiti, je ostajal sam, nihče razen njega ni niti pomišljal, da bi obljubil to nespodbudno puščobo, raje je šel svoja pota, ne oziraje se ne na levo ne na desno, da bi čimprej dospel.

Starec ni želel premišljati, najmanj o zadovoljstvu dospetja. V njem je bilo še vedno dovolj neusahle moči in zvestobe samemu sebi, da je gnal svoje trenutke proti močvirju in je iz njega v času, kar se je spoprijel z njim, iztiskal smrad, brozgo, lepljivost korak za korakom, pač v mejah svojih let, razuma, preudarnosti. Kolibo si je postavil na nekaj metrih izsušene modrikaste trde in težke zemlje, naredil si je prikladno zajetje in je vodo prekuhal na ognjišču, na katerem je zmerom plapolal plamen, ker je našel v globini črnih mlak šture orjaških, kdo ve zakaj posekanih dreves s trdim lesom, ki je gorel, posušen na soncu, počasi in zanesljivo ure in ure.

Ogenj in dim, ki se je vil skozi odprtino v strehi kolibe, sta omejevala njegov življenjski prostor, kajti doslej ni nikoli prekoračil meja,

od koder ne bi bil zavonjal dima svojega ognja na ognjišču v sredi kolibe. Včasih je obstal sredi svojega večnega gibanja med kolibo, mejami močvirja in zavedanjem vsega, kar je obstajalo. Mogoče je bila teža, ki ga je vznemirila, teža na srcu. In teža v glavi.

Če je zaprl oči, je uzrl migetajoče luči, pršečo svetlobo, ki se je raznašala na vse strani, ga oplazila s tesnobo, v kateri se je počutil brez moči. Zato ni želel zapirati oči in je zrl naravnost predse, dokler ni postal tako zelo dremav, da je moral leči in je namah zaspal. Tudi prebujal se je naglo, naglo se je lotil opravi, naglo si je opomogel, če ga je delo zdelalo čez mero. Čutil je, da mora ostati jasnih misli in da predvsem ne sme pozabljati ničesar, kar zna.

Zato se je navadil govoriti sam s seboj.

Govoril je, da ne bi pozabil besed, ki jih je spoštoval in ljubil, a so bile tu brez vrednosti. Ni bila to kakšna starčevska navada, pač pa zavest. Odkar je prispel semkaj, so besede bile edina živa vez z vsem, kar je ostalo zunaj, kot nepretrgana popkovina, se je zavedal, čeprav se je hkrati tudi zavedal, da je ostal osamljen in izločen, ker mu je ostalo le, da se pomenkuje sam s seboj.

Temu se je naglo privadil.

V tem je tudi užival, in to je bil edini užitek, ki si ga je privoščil. Bilo je njegovo obrambno sredstvo pred staranjem in odmrtnjem v tem močvirju, kjer se je življenje skrčilo na sivino in medlo zelenje. Le da o tem ni maral misliti.

Govoril je, medtem ko je počenjal, kar se je bil tisto jutro namenil početi. Imel je obilo časa, saj ni bil potreben nikomur, razen sam sebi. Vedel je, da je ogenj, ki je pregorel brv med preteklostjo in sedanjostjo, povzročil stanje, kakršno živi, da je sicer neskončno prost, ker ga nič ne veže na nobeno reč, da pa tudi to ni nekaj dokončnega.

Medtem ko je govoril s seboj, se je pozorno poslušal. Ni bil prevzetan zaradi tega, ker je veliko vedel in je imel o čem govoriti nepretrgano ves dan. Tudi se ni samovšečno napajal ob zvokih svojega glasu, edinega človeškega, raznobarvnega, po tej plati izjemnega med vsemi sivimi močvirskimi pojavami in predmeti. Včasih se je zalotil pri sumih, ali ne prehajajo njegove besede v votel odmev.

Vendar je zmerom sproti ugotavljal, da so besede še trdne, čvrste, krepke, da jih ni načelo še nič, četudi so obsojene na življenje v močvirju skupaj z njim.

To ga je pomirjalo, čeprav se je kdaj pa kdaj zbal, da bi jih kaj le utegnilo načeti, kot kadar kaplje načno kamen.

Ker je bil čas za sajenje, je tega dne začel saditi močvirsko čebulo, drobnjak, solato in česen. To pomlad je izkopal za zelenjavo, ki je edino uspevala na teh blatnih tleh, vse izraze, ki jih je izvrtal v spominu izza davnega časa. Lani in predlanskim se mu to ni docela posrečilo, zato je bil vesel in se je smejal, ko je govoril, pozneje je celo zapel zelo staro pesem, čeprav z napačnim naglasom in napevom, kar

pa ga ni motilo. Pomembno je bilo edinole, da se je domislil sopomenk in ni pozabil, kako imenovati početje kačjega pastirja, ki se je spet naselil pri mlaki, potem ko ga dolgo časa ni bilo.

Tudi prožna, čvrsta bičevnata trava, ki je to leto pognala bolj kot doslej, ga je izzvala. Iz pozabe se je natreslo polno besed, ki so sodile semkaj. Kajti s to travo je bilo že tako, da je bila uporabna bolj kot karkoli drugega, kar je zrastle na močvirnih tleh. Še zlasti je bila dobra za tkanje in pletenje, česar vsega se je bil naučil stari mož v svojem močvirskem življenju, le da se je za letos nadejal najboljši žetvi in popolnejšim izdelkom kot doslej.

Zato se mu je po telesu razlila toplota, ki ga je vzradostila in mu naredila glavo nenavadno jasno in počutje tako prikladno, da je nepričakovano občutil svoje obstajanje tu kot nelagodje, kot nekaj, kar ti je vsiljeno. Malo zatem ga je obšlo, da je to dolgo dolgo življenje tukaj zgolj zabrisana predstava v njegovi zavesti, zgoščena v megličasti oblaček; tisto, česar se ne želi domisliti ne zavedati, pa je resnica. Telo so prepregli mravljinici, kurja polt še dolgo ni pojenjala, vse dokler se ni domislil še nekaj novih besed, ki so mu pomagale prek težav in so ga priklenile k močvirskemu opravilu. Bil je čas za setev in ni ga kazalo zapravlјati.

Samo če je dan izpolnil v celoti, ga je spanec obšel v hipu, ko je legel. Drugače si svojega življenja tudi ni mogel zamišljati. V deževnih dneh je pletel in tkal na zasilnih statvah, kar se mu je zdelo kakor pisanje zgodb. Ni mislil o tem, vedel je samo, da to najraje počenja, saj mu je nekaj v tem početju povzročalo ugodje takšne vrste, da tega niti ni poskušal v svojih pomenkih opisovati. Ob tkanju so besede kar tekle, zlivale so se kot curki v potočke, bile so kristalne, da se je videlo skoznje, česar je bil še posebej vesel, kot se pač poloti veselje človeka ob uspešno opravljenem poslu.

Po večerih, kadar je bilo vreme lepo, je stopil navzgor po vzpetini, kamor se je upiralo sonce, kadar je sijalo, tako da je sivkasta trava bila videti srebrna in je ta breg začel imenovati Srebrni breg. Tega je bilo že dolgo, pa ga je vsakokrat, kadar je sonce sijalo posebej lepo, navdalo s popolnoma novim prijetnim občutkom, kot da bi ga poimenoval pravkar. Zato je tudi žel travo s svojim pipcem na tem bregu s posebno skrbjo in ljubeznijo, kot bi zlagal besede drugo ob drugo, in tako se je tudi počutil. Iz tako zavrnjenega sveta že znam pričarati tako pomembno sredstvo za prožno in lepo tkivo, pravi čudež, si je zapel, medtem ko je izkopal strugo za vodo, ki je drla navzdol in surovo pretila s svojo umazanijo nežnemu zelenju trave. Koliko izvirov je vznikalo na teh barjanskih tleh, kot bi ne poznali nobene mere.

Malo je zajezil vodni tok, potem pa si je poiskal suh prostorček pod močno nagnjenim glogom; iz njega je izrezal dva para cokel, zračne za poleti, zaprte za zimo. Ob tem delu je lahko mrmral napev ali

se prepustil prisluškovanju šumov, ki jih je razpoznaval, če ne bo med njimi tudi tistega, ki je nanj čakal že ves ta čas.

Rezljanje cokel je bilo pravo opravilo za povezovanje besed. Vzporedno z odstranjevanjem ostružkov je lahko sestavljal iz besed čudežne izdelke. Oboje ga je zaposlovalo veliko časa, preden jima je bil dorasel, coklam in besednim ustvaritvam. Tudi zapomnil si je vsako potezo obojega, kajti vse je moral shraniti v spomin.

Zdaj, v teje sedanjosti, se je ovedel, da bolečine v glavi sicer v tem času, kar ga je prebil v močvirju, ni premagal, da pa se uspešno bojuje zoper njo. Kakor oživlja besede, ki si jih najraje prilašča mrtvi čas.

Tedaj se je v njem nekaj utrnilo.

Nekaj je sinilo skozenj, kakor konica sončnega žarka skozi šipo. Načelo ga je vprašanje, čeprav si vprašanj doslej nikoli ni zastavljal.

»Vse to mora imeti neki pomen,« je rekel predse, v zrak, čez breg. Ob zvoku lastnega glasu, izzvenevajočega v trave in vode, ki so se zlivale navzdol, je v svojem trdnem, žilavem telesu začutil bolečino. Tako kot kadar steklo trkne ob kamen ali kovino in steklu ni rešitve. Primera je prišla vanj tako znenada in tako tuje, da je odrevenel. Osuplo je ovil roke okoli telesa in ko se je začutil, mu je odleglo, pomiril pa se ni.

Začel je žvečiti rastlino, ki vrača človeku mir v srce. Našel jo je po naključju, kot je še nekatere druge, med njimi tisto za dušo in glavo. Ko ga je že obšel spanec, je zaslišal šum in skozi trepalnice je uzrl postavo, ki se je nagnila nadenj, s šopom cvetja v rokah, kar je lahko bil le privid, kajti v močvirju je doslej uzrl le nekaj mož v sivih uniformah in nikogar drugega, ti pa niso nosili v rokah rož, kje neki.

Zlasti v času, ko je pomlad prehajala v poletje in je močvirje izgubilo največ svoje barjanske vode, ko so se nekatere črne mlake osušile, je stari mož v svojih odprtih coklah tiho hodil po zasušenih krajih barja. Tedaj je imel najjasnejšo glavo, srce kot sveže umito, glas mu je odzvanjal kot srebrn zvon. Opazoval se je, ko je stal na bregu, kamor se je najraje zatekal, in prezrl, da ga trepetaje opazuje tudi izgubljeni zajec, ki se je priklatil semkaj prav po neumnem. In da je sredi kvakanja umolknila debelogolta žaba, ker so jo moževe besede presenetile.

Tudi ta čas je bil tak čas, celo vodna kača, ki jih je bilo v močvirju največ od vseh čudnih in ogabnih živali, se je tiho plazila čez starčeve noge, kot otrple v negibnem spancu. Zganil se je in kača je zavila drugam čisto nagonsko.

Obšlo ga je, da je prepuščen močvirskemu času in ujet v močvirski prostor, čeprav je z zvijačo ujel že skoraj vse besede in jih tke kakor oblačila in drugo tkanje zase.

Nelagodje, ki je jelo preraščati v nezadovoljstvo, je posrkalo prejšnje lagodje in zadovoljstvo zaradi ugodnega občutka. Ozrl se je na svoje roke. Bile so še vedno dovolj močne za boj, ne samo za prevračanje barjanskega blata in sajenje barjanskega drobnjaka in česna. Vrh tega mu je spanec odkril neki daljni spomin, vedel je, da ga bo obudil, čeprav se ga trenutno ne spominja več, takoj ko bo spet začel govoriti in plesti zgodbe, ki so bile v njem.

Ni pomnil, da bi ga kadarkoli, kar je živel tukaj, nekaj tako silovito vznemirjalo. Kakor žebelj v rani. Ali kakor rana v glavi.

Sonce je še vedno sijalo.

Potem ga je obšel občutek, da je zrno ledu, ki je nanj kanila vrela kaplja in mu v trenutku načela pot prav do osrčja.

Segel si je h glavi in tedaj med travo zaznal neko gibanje. Bila je žival, podobna kuni ali podlasici, z lepim kožuhom, potuhnjena k zemlji, drhteča.

Iztegnil je dlan, počasi drsel z njo čez voljni hrbet, potem pa opazil rano, zagnojeno, ob njej z izcedkom prepojeno dlako. Tačka je mlahavo visela ob trupu, ko so šli skozenj trzljaji pri vsakem njegovem dotiku. Vse je bilo zaresno, čeprav čudno, kajti te vrste živali tod še nikdar ni srečal in zazdela se mu je kot pramen svetlobe iz nekega drugega okolja. Upanje. Skoraj že pričakovanje.

Lastna tegoba se je odselila iz njega. Brž je z močnimi zobmi odgriznil nekaj najdaljših bičev močvirske trave in naredil iz listja divje buče, ki je tod dobro uspevala, zavoj okoli vratu in tačke, potem ko je izsesal iz rane umazanijo, ki je žival s svojim jezikom ni dosegla. Vse je počenjal, kot bi to počel zmerom, vse je teklo kot namazano in polotil se ga je občutek nove zanesljivosti, lastne prisotnosti v novem okolju, ki se je s pojavo živalice jelo kazati v meglenih, a le že vidnih obrisih.

Z ustnicami je šel čez blesketav, zlatorjav kožušček, novo barvo v močvirski sivini. Oči so ga gledale nemirno, nezaupljivo, vendar so ga jele sprejemati. Ko je odmaknil roko, je gobček z ostrimi zobmi šavsnil po njegovem zapestju. Zrl je na kri, ki se je pocedila, kot na naslednjo novo barvo, ki je stopila v njegovo enobarvnost, in ob radosti spremembe je preprosto zatajil bolečino, ki je zaključevala v njegovi roki. Samo zavedal se je, da jo pozdravlja, če je znanilka nečesa. Zapređenost v enobarvnost ga je bolj težila, kot je doslej priznal, skoraj nenehno sam med blatnimi plastmi, obsojen na počasno ugrezanje vanje; postavljen v odrejenost. Tuje volje, ki je napela nevidno ograjo, kateri se je doslej dovolj spretno izmikal, ker se je je ogibal, pa mu le ni bilo treba častiti ali sploh priti z njo v neposreden stik.

Odkod živalca? je pomislil. Kako je zašla semkaj?

Vso pot do kolibe je skrbno pretehtaval ta novi, nepredvideni dodatek k dosedanjemu stanju. Podlasica — ali kar pač že je bila — je bila ranjena, vendar neukročena, divja. Kakor jaz nekoč, se je zasmejal in

bitje stisnil k sebi, da je odrevenelo. Dolgo je prekuhal vodo in jo dal piti obema, sebi in živali, ker sta je bila potrebna kot zraka.

Žival je lokala z nežnim jezikom, on je pil v majhnih požirkih. To ju je nenadoma zbližalo, sovražnost, ki je v iskricah cvrčala k njemu, je skopnela. Poskusil je napolniti korec vnovič. Podlasica se vode ni več dotaknila, dopustila pa je, da jo je človekova roka pobožala, ne da bi se ji bil hrbet napel v odporu.

Ko je nastala med njima tišina, je živalica počasi obrnila glavo z vlažnim smrčkom, ki se je končeval v napet črn gumbek, in se pretegnila. Kot izza časa se je pritihtapil spomin in starec se mu ni upiral, pač pa se mu je ves prepustil, kajti prednost tega spominjanja so bile barve, ki jih je že tako dolgo in nezavedno tako silovito pogrešal.

»Tista živalica je imela prav tako ostre zobe kot ti,« je rekel in kar naprej božal kožušček, »zato sem ji nadel ime Zobek. Mogoče ni nič narobe, če tudi tebe kličem tako.«

Žival je zazehala in se zvila v klobčič kar ob ognjišču, poškodovano tačko je položila ob trup in njena razumnost je starca raznežila in vznemirila, da je ves iz sebe stekel po svežo vodo, čeprav čisto brez potrebe. Zunaj šele je začutil, kako se je hkrati z gostom nekaj dotaknilo njegovega srca, telesa, razuma, vsega, kar je bilo ukročeno v njem. A ne zatrto, ga je presunilo.

»Še tako slab okus ne more pokvariti izbranega za vse večne čase,« je začel govoriti starec. »Vsako stanje ima drugo za seboj in naslednje pred seboj.«

Pomislil je, ali Zobek še drema ob ognjišču v kolibi ali ne več. Misel na drugo možnost je pokončala veliko tega, kar je dosegel pri sebi, in tako je končno priznal, da je pravzaprav zgolj sprejel stanje, kakršno je bil prisiljen sprejeti, da pa to še ne pomeni niti prilagoditve niti sprijaznjenja z njim, kaj šele poistenja.

Žival je ležala kot prej.

Dihala je v sunkih, kot dojenček, ki ni čisto zdrav.

Starec je sedel poleg nje na tla in čakal.

Noč je minevala, on pa je bedel in čakal.

Bila je svetla noč, v močvirju je bila tišina brez kvakanja žab in drugih znanilcev močvirske enoličnosti. Podlasica je čutila zavetje in si ni iskala udobnejše lege, zadoščal ji je topel pepel, v katerem je še tlelo življenje ognja, ker se trde korenine še niso vdale.

Pred svitom ga je hlad opomnil, naj se zgane. Toda prav tedaj, ko je občutil, kako ves dreveni, je podlasica smuknila v njegovo naročje. Nikoli se ne bi nadejal česa takega. Toda bilo je res, podlasica ga je grela in se je stiskala k njemu.

Čakal je na primeren trenutek, ko se bo lahko zganil, ne da bi predramil živalco. Pomladanski veter je že vel čez močvirje, stari znani glasovi sivega jutra sivega okolja so se oglašali, mislil je na opravila, ki ga čakajo kot že toliko sivih juter v tej sivi deželi, toda

spremenjena vsakdanjost je odkrhnila smisel njegovemu nenehnemu početju.

Zdaj o tem ni več dvomil.

Z mehko toploto v naročju je naredil nekaj korakov v primaknjeni dan, ozrl se je čez mlake in mrtve rokave in začutil je svoj razveznjeni klobuk, spleten iz močvirske trave, kot minevanje in odmiranje.

Toda hkrati se je mnogo stvari pomaknilo iz izzačasnosti v sedaj in ga sililo, da jih domisli, kakor že bo naporno, zlasti za samotnega moža. Tu v močvirju.

»V resnici se ni nič izgubilo, popolnoma nič. Mogoče je vmes edinole zanemarjanje, to nas spelje v mrtev rokav.«

Lastni glas ga je vznemoljil, medtem ko je žival napela ušesca. Omahoval je, naj jo odloži ali ne. Tedaj je sama prekinila trenutek in smuknila na tla ter se izmuznila v gosto travo, komaj manj sivo od mlak.

Občutek, najbližji razočaranju, je starca prisilil spet k besedam, svojim večnim in edinim sopotnicam na poteh skozi močvirje.

»Mogoče so bile vse moje besede kot tele podzemske vode, ki bruhaajo na dan, kadar nastopi tisti čas, in se spojijo z vodami mlak, skupaj pa potem zvečine zginejo v tem okolju. Nisem jih obvaroval, kot je nemogoče preprečiti listju, da ne konča na suhem ali v vodi, saj jih zvrtniči z veje, naj se še tako upirajo.«

Čeprav se mu je zazdelo, da ga take stare misli pootročajo, se je z njimi vendar počutil manj tuje, toda izrazito tuj močvirski sivini, ki se je bila skoraj že jela sprevračati v občutek pristajanja nanjo. Zato je začel slikati vse barvne odtenke, ki jih je zasledil na podlasici, dramil je pozabljene spomine na pisanost, pri čemer je prebudil domišljijo, kar je pognalo kri hitreje po njegovih žilah. Mogoče se čudežna živalica ne vrne, toda zadoščalo je že, da je sploh prišla, je govoril, ko je šel proti vzpetini, kjer se je bilo nabralo nekaj sivozelenkaste barve med travami.

Nikjer se ni nič zganilo, tudi veter je pojenjal.

Sedaj je starel storil nekaj, česar doslej tu še ni. Nagnil se je nad mlako. Ogledal se je v njej. Si šel s prsti skozi lase. Si pomel oči. Otipal gube. Se dotaknil ustnic in zob.

Potem je vse to ponovil nekajkrat.

Čutil je, kako ga boli srce, zato je prekrizal celo močvirje in je za to porabil ves dan, kajti opazoval je vse podrobnosti, čeprav jih je vse temeljito poznal.

»Ali sploh kdaj kaj spoznamo dovolj temeljito?« se je vprašal, ko je došel do svoje kolibe. In si je odgovoril: »Nikoli. Zmerom nam še kaj uide.«

Pozabil je jesti, kot je pozabil na žalost zaradi podlasice, ki je imela v očeh beg, pa je le zdržala celo noč pri njem, več pa najbrž ni mogla.

»Tako lepo si strigla z ušesi,« se je domislil in govoril, da bi obudil nove besede in bi žival mogoče le prišla, da bi pogledal, kako se celi rana na vratu in če se bo tačka pozdravila. Zavedal se je vseh mogočih reči.

Spomnil se je, da so nekje vulkani, ki izbruhnajo, kadar se v njih nekaj zbudi. Spominjal se je, kako tečejo studenčki v potoke, ti v reke.

»To je nekaj, česar ne more ustaviti nič,« je govoril. »Nobena sila. Noben jez.«

Vse misli so se mu zlagale. Ni jim bilo mogoče oporekati, je vedel čisto natančno. Naredile so pravo pot od rojstva do konca.

Sedel je in dal glavo med roke. Tega ni bil storil že kdo ve kdaj, ker se je bal bolečine, ki je prišla s to držo, kolikor se je spomnil. Tudi zdaj je iz globine hrbtenice pričela dotekati nelagodnost.

»Tako sem sedel, ko me je usekal udarec in je šinilo med očmi,« je vendarle izrekel, kot bi bila žival poleg njega. Čutil je, da pogreša mehko kožuščka, drgetanje trupa, ki prehaja v toploto pod roko, to prijetno občutje, tako redko, zato tako dragoceno.

Potem se je želja uresničila. Pod njegovim naročjem je nekaj mehkega in nežnega zatrepetalo navzgor, v naročje.

Izpustil je glavo, da bi z obema rokama zajel Zobka.

»Mislil sem,« je pričel, pa ni končal, ker je prisluškoval bolečini, ki bi morala preiti v naslednjo stopnjo, neznosnost, pa še ni, ni, hkrati pa je tipal po podlasici kot možnosti, ki lahko je, lahko pa je ni, kar je moral sprejeti že tolikokrat kot dejstvo.

Bolečine ni bilo iz njenih globin.

Živalica pa je bila na njegovih kolenih.

Ni kazalo, da namerava spet oditi po svojih poteh.

Nagnil je obraz nad topli trup. Čutil je srce, ki je utripalo, svoje in podlasičino.

In čutil je, kako mu prija toplota drugega bitja.

»Za to sem bil opeharjen,« je nenadoma spoznal. Vzpel se je, toda bolečina v glavi ga je zadržala. Ni bila najhujša, kot nekoč, preden je prišel v močvirje, toda bal se je, da jo bo tolikšne in je obsedel mirno, čeprav je vedel, da jo bo premagal. Tako ali drugače, toda premagal jo bo. Vse bolečine je moč premagati tako ali drugače.

Tudi oditi iz močvirja, je pristavil, a ne tako glasno kot prej, da bi ne vznemiril živali.

Celo zanj je bil ta dan zelo naporen, saj je bedel že drugo noč. Lotil se ga je občutek, kakor bi razpadel na posamične dele, zdaj pa jih je začel zlagati nanovo, v nekoga drugega, z vsebino, ki jo bo moral šele raziskati, odkriti, spoznati.

»To ni konec, Zobek,« je rekel glasno. »To je začetek novega.«

Trdno je držal bolečino, da ne bi zbežljala in se razrasla tudi po novem organizmu.

»Tega ne bom dovolil,« je zadrgetal, ker je bila noč hladna, on pa se je kopal v znoju, ki ga rodi strah.

»Izkoplješ se,« je slišal glas, ki bi utegnil biti njegov, lahko pa da ni bil, čeprav ni vedel, čigav bi potem lahko bil, saj podlasice ne opo-
našajo ljudi, kajne.

»Izkopljem se,« je potrdil in stiskal k sebi podlasico. Ni izginila kot privid. Bila je topla in mehka.

»Izkoplješ se, ko izpraskaš vse ostanke strahu.«

»Nihče ti ne more vsiliti stanja, bolečina pa tako pride, kadar se ji zahoče,« je ugovarjal.

»Včasih je čas do sivih las le še prekratek,« je slišal ob svojem ušesu.

Razumel je, ni pa našel besed, da bi se branil. Ves neskončni čas jih je imel na pretek za uporabo, zdaj pa kot bi presahnil. Toda zato je občutil naraščanje strahu pred bolečino, srd, željo po najpestrejših barvah, po mavricah vseh vrst, po okusih in vonjih, kot jih je občutil v izzačasju in kar je v močvirju tako pogrešal.

Tudi zmeden je bil.

Tega se je posebno jasno zavedel.

Zmeden je bil zaradi tolikšnih različnosti, ki so postajale dejstvo in so bile popolno nasprotje tistemu, kar je pravkar zapuščal za zmerom.

Hkrati je ves vesel vdihnil nov vonj, vonj po zunajmočvirju, in se zavedal, da je morda na poti, da premaga stanje, četudi še ni razložil, katero smer bo moral ubrati, da ne bi pogrešil kot nekoč.